

TEKEL'İN ARDINDAN...

Özgün AKDURAN*

*Karlı bir kış günü evlerini, ocakta yemeklerini, çocuklarını,
eşlerini ve hatıralarını geride bırakıp,
Türkiye'nin "köşe"lerinden kalkıp
"ekmek parası" için İstanbul yollarına düşen kadın sigara işçilerine,
suskun, güçlü, affedici neşelerine...*

Özelleştirmeler 1980'lerden itibaren egemen anlayış olarak kendini ortaya koyan yeni sağ politikalar kapsamında dünya genelinde gelişen ana bir eğilim olmuştur. Burada işleyen mantık, üretici kamu kurum ve kuruluşlarının karsız ve etkisiz çalışmaları, devlet bütçesine yük oluşturdukları yönündedir. Devletin ekonomiden el çekmesi ve piyasa güçlerinin ekonominin gidişatını belirlemede tek güvenli adres oldukları şeklindeki hakim yargı, özelleştirme ve serbestleştirme politikalarının hızla gündemleşmesi sonucunu doğurmuştur. Öyle ki, istikrarsız ekonomilerin ve makroekonomik dengesizliklerin günah keçileri olarak ilan edilen kamu iktisadi teşebbüslerinin biran evvel özelleştirilmeleri rekabetçi ve etkin bir iç piyasa yaratılmasının ön koşulu gibi gösterilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye öznelinde, sırasıyla 1984, 1986 ve 1994 yıllarına ait üç yasa ve 1985 tarihli Özelleştirme Ana Planı ile özelleştirmelerin yasal dayanağı meydana getirilmiştir. Bu kapsamda köprü, otoyol, elektrik santralleri gibi altyapı birimleri de dahil olmak üzere toplam 240 kamu işletmesi özelleştirme kapsamına alınmış ve 2009 yılı itibarıyla bunların 188'i bütünüyle özelleştirilmiştir (ÖİB, 2009).

Bu çalışma, yukarıda tarif edilen süreç içerisinde 2001 yılında özelleştirme kapsamına alınan kısa adı ile TEKEL'in (Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü) 2008 yılında özelleştirme işleminin tamamlanmasının ardından, bu sürecin hem TEKEL çalışanı işçiler hem de tütün üreticisi açısından

---

* İ.Ü. SBF, Maliye Anabilim Dalı 2457'ye 50d maddesinden burslu doktora öğrencisi çalışanı, İ.Ü. İktisat Fakültesi, Maliye Anabilim Dalı doktora öğrencisi.

ele alınması ve bugün içinde buldukları duruma ışık tutulması için kaleme alınmaktadır.

Sigara üretim sektörünün bugününe bakıldığında büyük sigara üreticilerinin üretici yatırımlarını ağırlıklı olarak, doğrudan yatırımlar, ortaklıklar veya devlet mülkiyetindeki sigara şirketlerini satın alma yoluyla düşük ve orta gelirli ülkelere yaptıkları gözlenmektedir. Bu şekilde şirketler hem ithalat vergilerinden korunmakta, hem de düşük işgücü ve ulaşım maliyetlerinden faydalanmaktadırlar. Ayrıca söz konusu ülkelerde nikotin ve katran düzeyleriyle ilgili kısıtlamaların esnekliği ve bu tip zehirli içeriklerin açıklanmasına dair daha gevşek olan düzenlemeler de bu şirketlerin daha avantajlı bir konumda üretim yapmalarına imkan vermektedir. Bununla birlikte çokuluslu sigara şirketlerinin üretim yaptıkları ülkelerde tütün politikasını etkileyebildikleri, özellikle de vergiler üzerinde etkili olabildikleri saptanmıştır. Bu yolla maliyetlerini kısıtlayan ve sigara fiyatlarını düşüren firmalar, etkili pazarlama yöntemlerini de kullanarak, satışlarını arttırmaktadır. Bu durumun söz konusu ülke insanların genel sağlığını tehdit ettiği de sağlık hakkı savunucuları tarafından sıklıkla dile getirilmektedir (Beyer ve Yürekli, 2003: 169).

Bununla birlikte, çalışmamız açısından önem içeren bir başka boyut da, özelleştirme kapsamına alınan işyerlerinde İdare tarafından işçi sayısının azaltılması durumudur (Özmucur 1997; Tansel 1998). Burada amaç; potansiyel alıcılar açısından işçi maliyetlerini düşürmek ve daha istenilir bir kurum görüntüsü yaratılmasıdır. Bu hedef doğrultusunda işçi sayılarını azaltmak için, emeklilik, tazminat ödemesi ve bir başka kamu kurumuna nakil, tercih edilen yöntemler arasındadır (Tansel, 1998). Tablo-1’de görüleceği üzere, özelleştirilen kurumlarda iş akdi feshedilen işçi sayılarını gösteren veriler de bu saptamaları doğrular niteliktedir.

TEKEL’de de kurum 2001 yılında özelleştirme kapsamına alındıktan sonra benzer bir süreç işletilmiştir. Ancak buna geçmeden evvel, 2001 öncesinden itibaren, özellikle 1980 sonrasındaki ekonomik “serbetleşme”nin etkisi altında, kurumun nasıl bir atmosferde faaliyet yürüttüğünü görmek süreci bütünüyle anlamak için kolaylık sağlayacaktır.

TABLO-1 Özelleştirilen Kurumlarda İşçi sayıları değişimi	kapatma/özelleştirme/ devir tarihi itibarıyla işçi sayıları	iş akdi feshedilen işçi sayıları	% azalma
Kapatılan/işletmeciliğine son verilen 98 işletmede (23.4.1995-23.9.2004)	6,412	1,678	26
%50'nin üzerinde kamu payı hisse senedi satışı yoluyla özelleştirilen 67 işletmede (18.3.1986-28.2.2005)	25,115	8,829	35
Varlık satışı yoluyla özelleştirilen 156 tesis ve işletmede (23.7.1993-13.4.2005)	17,498	14,918	85
Toplam	49,025	25,425	52

Kaynak: Yaşar (2006).¹

1980 sonrasında TEKEL

TEKEL'in tütün kısmı kurulduğu günden itibaren Anadolu'nun dört bir yanına dağılmış olan atölye, işletme ve fabrikalarında çalışan işçilerin yanı sıra tütün üreticisi köylü için de önemli bir gelir kapısı olarak işlev görmüştür (F. Doğruel ve S. Doğruel, 2000). Buna göre tütün ekimi yapılan bölgelere yayılmış olan tütün alım noktaları aracılığı ile tütün üreticisi köylüden alınan yaprak tütünler yine aynı yerlerdeki yaprak tütün işleme atölyelerinde çoğunlukla kadın işçiler tarafından "işlenerek"² sigara üretiminde kullanılmak üzere İstanbul, Samsun, Adana, Malatya, Bitlis, Tokat gibi merkezlerdeki sigara fabrikalarına gönderile gelmiştir.

1984 yılında yürürlüğe konan ve sigara ithalat yasağını kaldıran düzenleme öncesine kadar, TEKEL ürettiği sigaralar ile iç pazarın neredeyse tamamını elinde bulundurmıştır (Candaş, 2002b: 4). Yasağın kalkması ile birlikte TEKEL'in aleyhine işleyen sigara piyasası koşulları, kurumu pazar payını kaybetmemek adına yabancı sigaralar ile rekabet edebilecek türde sigara üretme kararı almaya itmiştir. Buna göre "blend tipi" yani, ağırlıklı olarak Virginia tütünü kullanılan

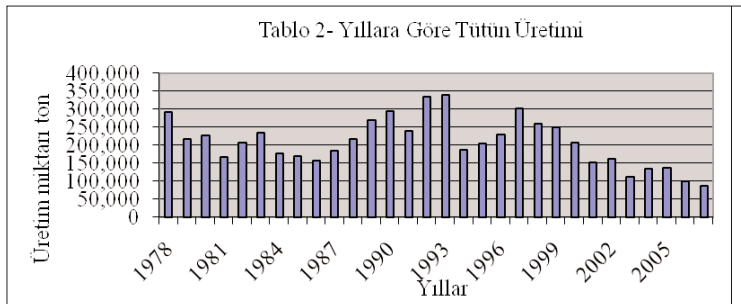
1 "Türkiye'de Kullanılan Özelleştirme Yöntemlerinin Analizi" Başlıklı doktora tezinin ek kısmındaki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

2 Yaprak tütün atölyelerinde gerçekleştirilen işlem toplanan kuru yaprak tütünlerin kalitesine göre el ile ayrımlandığı emek yoğun işlerdir. Bu işler için kadın işçiler tercih edilmiştir. Erkek işçiler ise daha çok paketleme, yükleme, taşıma, ulaştırma işlerinde istihdam edilmişlerdir.

ve %20 şark tütününü eklenerek üretilen yabancı sigaraların yerli sigara tüketicilerinin damak tadında yarattığı değişiklik TEKEL’i de sigara formülünde yenilik yapmaya itmiştir. Bununla birlikte 1989’da tütün ithaline izin veren düzenleme de hayata geçirilmiş ve ithal edilen tütünün %80’ini TEKEL satın almaya başlamıştır (Candaş, 2002a: 15).

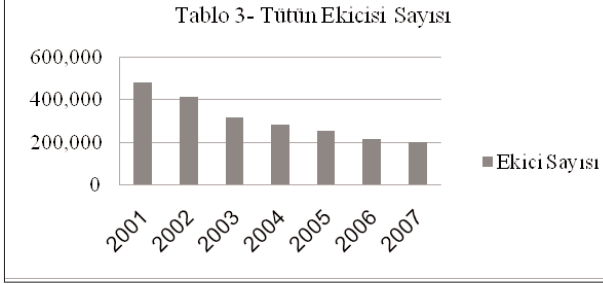
TEKEL’in sigara pazarı payındaki tartışılmaz üstünlüğünün 1994’te yani yabancı sigara firmalarının Türkiye pazarına girmesinden yaklaşık on yıl sonra, rekabetin etkisi ile aşınmaya başladığının görülmesi, TEKEL’i geç de olsa bazı yeni adımlar atmaya sevk etmiştir. TEKEL bir kamu teşebbüsü olması nedeni ile hemen her iktidar döneminde siyasi nitelikli kararların gölgesinde üretim yapmak durumunda kalmıştır. Ancak sigara piyasasında süre giden baskı, TEKEL’in daha önce olmadığı kadar üretim kararlarında planlamaya gitmesi zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Bu planlı dönemin sonuçlarına bakıldığında iki önemli adım öne çıkmaktadır; tütün alımında kota uygulamasının başlaması ve teknolojik yenilik çalışmaları.

İlk kota uygulaması 1994 yılında gerçekleşmiştir. 1994’te kota uygulamasının başlamasına kadar Tekel, 1969 tarihli 1177 sayılı tütün yasasının 196 sayılı tütün piyasasını destekleme hakkındaki kanununa göre, yıl içinde üretilen tüm tütünü satın almıştır. Ancak alınan bu tütünler ihtiyaç fazlası olduğu için zaman zaman tütün balyaları yakılarak imha edilmiştir. Tütün kotası siyasal iktidarın politik sebeplerle müdahalesi nedeniyle yalnız 1997 yılında uygulanmamış, onun dışında 1994’ten başlayarak her yıl daha da artarak devam etmiştir (Tekel Yaprak Tütün Müessesesi Müdürlüğü, 2003). Ayrıca 2002 yılı Ocak ayı itibariyle yürürlüğe giren 4046 sayılı yeni Tütün Yasası ile tütün üreticisine sağlanan destekleme alımlarına bütünüyle son verilmiş ve tütün üretiminin yasayla kurulan Düzenleme Kurulu’nun iznine tabi olması öngörülmüştür (İslamoğlu, 2002: 25). Sonuç olarak bu gelişmeler geçimini tütün üretiminden sağlayan çiftçileri üretimlerini sınırlamaya itmiş ancak bu kez de yapılan üretimden gelen kazanç aile ekonomilerini döndürmeye yetmediğinden süreç çoğu ailenin tütün üretiminden tümüyle çekilmesi neficesini doğurmuştur.

Kaynak: Tütün, Tütün Mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş.

Tablo 2’den de izlenebileceği gibi, ilgili dönemde tütün üretimi miktarı değişiklik gösterse de, ilk kota uygulamalarının başladığı 1997 yılından sonra istikrarlı bir şekilde azalma eğilimine girmiştir. Sonuçta da, 1980’ler öncesinde 300 bin tona yaklaşan tütün üretimi 2007’de 88 bin tona kadar gerilemiştir. Bu netice bir de tütün üreticisi köylü açısından gözlenmek istendiğinde, benzer bir tablo ile karşılaşmaktadır. Buna göre 1980’de 450 bin civarında olan ekici sayısı 2007 yılına gelindiğinde 200 binlere gerilemiştir. Özellikle TEKEL’in özelleştirme kapsamına alındığı 2001 yılı sonrasında ekici sayısındaki azalış hız kazanmıştır.

Kaynak: Tütün, Tütün Mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş.

Tekel’in pazar payını korumak için attığı önemli adımların ikincisinin de yaprak tütün ve sigara sanayine ilişkin teknolojik yenilik çalışmaları olduğu yukarıda belirtilmişti. Bu çalışmalar, ya üretim tekniklerinde geri kalan, mimarisi nedeniyle modernizasyona kapalı olan ve yenilenmeleri için de büyük maliyetlere katlanılması gereken fabrikaların kapanması şeklinde ya da sıfırdan yeni fabrikalar inşa edilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Buna göre İstanbul Cibali sigara fabrikası (1994) ve İzmir sigara fabrikası (2001) kapanan fabrikalardır. 1997’de Samsun’da faaliyete geçirilen ve son teknoloji kullanarak üretim yapılan Balıca sigara fabrikası ile 2000’de faaliyete geçen Diyarbakır Yaprak Tütün İşleme fabrikası ise Tekel’in özelleştirme kapsamına alınmadan önceki son yatırımları olmuştur. Bu yatırımların TEKEL’de iş ilişkileri ve istihdam yapısına etkilerine ilerleyen kısımlarda değinilecektir.

TEKEL ve Kadın Emeği

TEKEL’de kadın emeğinin kullanımı, emek yoğun işlerde öne çıkmıştır. Bu nedenle kadın işçiler çoğunlukla Yaprak Tütün İşleme atölyelerinde istihdam edilmişlerdir. Yaprak Tütün İşletmeleri (YTİ) üreticiden alınan tütünün, fabrikada sigara üretiminde kullanılmak üzere işlenilmesinden önce, kalitesine göre ayrılması ve balyalar haline getirilmesi işlerinin görüldüğü üretim birimleridir. Bununla birlikte, TEKEL’de kadın işçi kullanım oranlarına bakıldığında en fazla %30’lar seviyesinde seyrettiği ve Tablo 4’te görüldüğü gibi, 80’lerin sonlarından itibaren top-

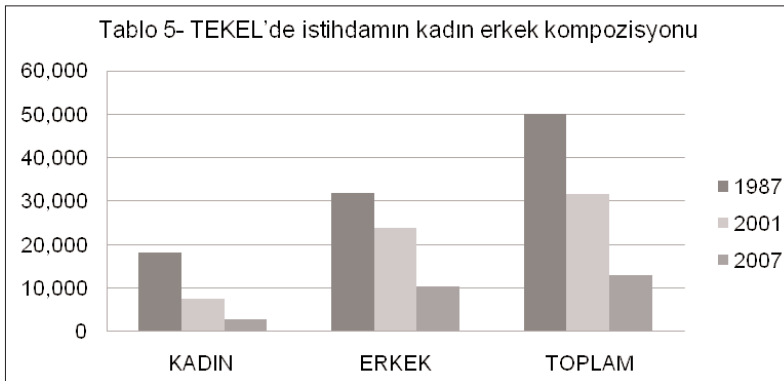
lam işçi sayısındaki azalma ile koşut olarak azalan bir görünüm sergilediği izlenmektedir.

Tablo 4- TEKEL’de Kadın işçi oranı

Yıl	Katılım %
1987	36
1990	32
2001	24
2003	22

Kaynak: Akduran (2004).

TEKEL’de işçi istihdamının son yirmi yılına, kadın, erkek ve toplam işçi sayıları ayrışması ile bakıldığında kadın işçi istihdamının erkek istihdamına kıyasla çok daha hızlı bir düşüş sergilediği ortadadır. TEKEL’in 2001 yılında özelleştirme kapsamına alınmasını takip eden dönemde küçülmeye gitmesi ve teknolojik yenilik³ çalışmalarının kadın emeğine olan ihtiyacı azaltması, kadın işçi sayısındaki bu sert düşüşü açıklamaktadır. Şöyle ki; Tekel’in önce kota uygulaması sonucunda üreticiden tütün alımını azaltması, sonrasında da 4046 sayılı Tütün Yasası ile destekleme alımlarına son vermesi ve teknolojik yatırımları ile yaprak tütünün elle ayrışması dönemini bitirmesi YTI’lerdeki iş yoğunluğunu önemli ölçüde azaltmıştır. Böylelikle bu birimlerde çalışan ve çoğu geçici olan işçilerin yeni sözleşmeler yoluyla işe devam etmeleri şüpheli hale gelmiştir. Tekel’in özelleştirme kapsamına alınmasını takiben Kasım 2001’de, artık onlara ihtiyaç kalmadığı gerekçesi ile 17 YTI’deki toplam 1695 mevsimlik kadın işçiye yeni dönemde

Kaynak: Tekel İşçi İşveren İlişkileri Müdürlüğü.

3 Diyarbakır’da 2000 yılında faaliyete geçen Yaprak Tütün İşleme fabrikası, artık tütünün elle ayrılması yöntemine son vererek, kadın istihdamına olan ihtiyacı ortadan kaldıran bir teknolojik yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

işbaşı yaptırılmayacakları bildirilmiştir. Kadın işçiler bildirimli fesih yolu ile ihbar tazminatı ve kıdem tazminatı olarak zorunlu "gönüllü" bir işten ayrılma veya emeklilik durumu ile karşı karşıya kalmışlardır. Daha sonra TEKEL'e bağlı işyerlerinde örgütlü olan Tekgıda-İş Sendikası'nın, kadın işçilerin hak kayıplarını önlemek için verdiği uğraşlar ile çalışmaya devam etmek isteyen kadın işçilere, Tekel'in sunduğu belirli kontenjanlı yerlere, tercih yaparak nakil gitme yoluyla çalışma olanağı sunulmuştur (Tablo-6).

Tablo-6 Nakil İşlemleri ve YTI'lerde Kadın İşçi Hareketliliği

	Nakilden önce	Nakiller sonra	Nakilden çalışan	Şu an	Emeklilik vs.
Batman	177	140	37	5 (kadrolu)	32
Beşiri	140	140	0	0	0
Kurtalan	36	34	2	1 (Geçici)	1
Sason	143	56	87	2 (Geçici)	85
Kozluk	123	17	106	0	106
Bitlis	55	41	14	0	14
Adıyaman	176	33	143	105 (Geçici)	38
Kahta	21	12	9	5 (Geçici)	4
Besni	34	22	12	10 (Geçici)	2
Muş	108	103	5	0	5
Taşova	124	71	53	5	48
Erbaa	186	173	13	14	0
Hatay	158	46	112	59	53
İskenderun	12	1	11	6	5
Yayladağı	105	32	73	57	16
Akçaabat	33	15	18	16	2
Trabzon	64	27	37	16	21
Toplam	1695	963	732	301	432

Kaynak: Akduran, 2004.

Kadın çalışanlar, aralarında İstanbul, Adana, Diyarbakır, Malatya v.b. illerin de bulunduğu tercih listelerindeki değişik Tekel işletmeleri arasında seçimlerini yapmışlardır. Seçim işleminin devamında nakil yerleri belli olan kadın işçilerin Tekel Yönetim Kurulu'nun 01.11.2001 tarihinde aldığı 914 sayılı kararı ile nakil işlemleri gerçekleştirilmiştir. Tablo-6'de bu uygulama sonucunda yer değiştiren YTI'lerdeki kadın işçilerin hareketlilik durumu gözlenmektedir. Şüphesiz bu hare-

ketlilik kadın işçilerin hayatlarında maddi ve manevi kayıplara neden olmuştur. Kadın işçiler Aralık ayında çocuklarını ve eşlerini geride bırakarak bilmedikleri bir şehrin sosyal ortamına ve yeni bir iş çevresine adım atmışlardır. Bu durum Türkiye’de geleneksel cinsiyet rollerinin etkin olduğu sosyal koşullar ve erkek gelir getirici hane reisine bağlı aile modeli dikkate alınırca ezber bozucudur. Kadınlar “ekmek parası” için yollara düşmüştür.⁴

2001 Sonrası TEKEL

Türkiye’de özelleştirme uygulamalarının yasal çerçevesi 24.11.1994 tarihli 4046 sayılı “Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun” a göre düzenlenmiştir. Bu kanunun 21. maddesi özelleştirme sonucunda işini kaybedenler için “iş kaybı tazminatı ödenmesi ve diğer hizmetlerin verilmesi” ni, 22. maddesi ise özelleştirilen “kuruluşlardaki personelin nakli” konularını içermektedir. TEKEL’in 2001 yılında özelleştirme kapsamına alınmasını takiben uygulamaya başladığı işyeri kapatma veya işletimini durdurma işlemlerine bağlı olarak gerçekleştirdiği istihdam daraltma ve nakil işlemleri bu maddelere göre gerçekleştirilmiştir. 2003 Ağustos ayı incelemesinde ortaya çıkarılan 963 kadın işçi naklinin de bu kapsamda gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Daha sonra 17.9.2004 tarihli 5234 sayılı kanun ile, 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun’da bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre 4046’ya Geçici Madde 18 eklenmiştir. Geçici Madde 18, özelleştirme programındaki kuruluşlarda çalışmakta iken çalıştıkları kuruluşun 1.1.1992 tarihinden itibaren özelleştirilmesi, kapatılması, tasfiyesi veya diğer nedenlerle iş akitleri feshedilen işçilerin kamu kurum ve kuruluşlarında 657 sayılı Kanunun 4/C maddesine göre istihdam edilmeleri kararlaştırılmıştır. Bu madde gereği işçilerin başka şehirlere nakil edilmeleri uygulaması pratik olarak sonlanmıştır. Bu düzenleme bizim vakamızda, nakil olan işçiler açısından ortaya çıkan önemli maddi ve sosyal kayıplara engel olacağı düşünüldüğünde bir ilerleme olarak nitelenebilir. Bu düzenlemeden sonra biri 20.10.2004 tarihli resmi gazetede yayınlanan 2004/7898 sayılı “Özelleştirme Uygulamaları Sonucunda İşsiz Kalan ve Bilahare İşsiz Kalacak Olan İşçilerin Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Geçici Personel Statüsünde İstihdam Edilmelerine İlişkin Esaslar” hakkındaki karar ve diğeri buna ek olarak çıkarılan 14.02.2005 tarihli 2005/8502 sayılı ek karar olmak üzere iki düzenleme daha yapılarak özelleştirme mağdurları ile ilgili 657 4/C uygulamasının esasları belirlenmiştir.

4 Nakil edilen kadın işçilerin deneyimlerinin ayrıntılı bir analizi için bakınız, Akduran 2004, Senesen ve Akduran, 2008.

2005/8502 nolu kararda düzenlendiği haliyle "bu işçiler her halükarda bir mali yılda on ayı geçmeyecek şekilde, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 4'üncü maddesinin (C) fıkrasına göre geçici personel olarak sözleşmeli çalıştırılabilir" (Madde 1) denmektedir. Yine başka bir maddede "Geçici personelin çalışma saat ve sürelerinin belirlenmesinde, Devlet memurları için tespit edilen çalışma saat ve süreleri dikkate alınır. Ancak, geçici personel kendisine verilen görevleri çalışma saatlerine bağlı kalmaksızın sonuçlandırmak zorundadır. Normal çalışma saatleri dışında veya tatil günlerinde yapacağı çalışmalar karşılığında herhangi bir ek ücret ödenmez" (madde 5) ibaresi yer almaktadır. Ayrıca kararın 10'uncu Maddesine göre "geçici personelin hizmet sözleşmesinin feskinde, ihbar, kıdem veya sair adlar altında herhangi bir tazminat ödenmez" ifadesi geçmektedir.

Bu düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, 2004 yılı sonundan itibaren TEKEL'e bağlı işyerlerinde daimi işçi statüsünde istihdam edilen işçilerden emeklilik günü dolmamış olanların, kapatılma, iş durdurma veya Alkol işletmelerinde olduğu gibi özelleştirilme sonucunda iş akitleri feshedildikten sonra isteklerine bağlı olarak 657 4/C statüsünde çalıştırılmaları onlara istihdam edilme hakkı tanımış olmakla birlikte, daha önceki nakil sürecine kıyasla iş güvencesinden yoksun bırakıldıkları görülmektedir.

Sonuç yerine: Özelleştirme ve sonrası

İşçilerin ve duyarlı toplum kesimlerinin karşı eylemliliklerine rağmen, 2008 Şubat'ında TEKEL'in özelleştirme ihalesi, kurumun varlıklarının bütünüyle British American Tobacco (BAT)a satılması ile tamamlanmıştır. Bu süreci takiben Adana, Balıca, Bitlis, İstanbul, Malatya ve Tokat Sigara fabrikaları bünyesindeki 3092 işçi'den 358'i BAT'a geçiş yapmıştır. Geri kalan 2734 işçi ise bağlı buldukları illerdeki YTİ atölyelerine nakil işlemleri gerçekleştirilmek sureti ile eski adı TEKEL yeni adı ise Tütün, Tütün Mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. (TTA) olan kurumda istihdam edilmeye devam edilmişlerdir. Bu işçilerin daha önce olduğu gibi emekliliğe, 657/4-C tipi çalışmaya veya başka şehirlere nakil gitmeye zorlanmalarını şüphesiz kararlı eylemlilik sürecinin bir sonucudur. Ancak hali hazırda TTA bünyesinde istihdam edilen 11 bin "TEKEL" işçisinin akıbeti endişe vericidir. Şimdiye dek kurumda örgütlü Tekgıda-İş Sendikası'nın işçisi ile birlikte yürüttüğü örgütlü mücadeleye bağlı olarak önemli bir hak kaybına uğramayan "TEKEL" işçisi bugün sendikasını kaybetme riski ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Buna göre Tekgıda-İş Sendikası 2009 Mart'ında toplu sözleşme döneminde Çalışma Bakanlığı'na yetki başvurusunda bulunmuş ancak kurumun artık sigara üretimine

devam etmemekte olduğu gerekçesi ile bu başvuru olumsuz yanıtlanmıştır. İçinden geçmekte olduğumuz süreçte sendikanın işkolu tespit ve yetki mücadelesi devam etmektedir.

Önümüzdeki süreç 11 bin "TEKEL" işçisinin sosyal hakları ile ilgili yeni kayıplara gebe görünmekte ve yakından izlenilmeyi hak etmektedir. Ancak şimdiye kadar yaptığımız gözlemler şunu açıkça ortaya koymuştur ki, özelleştirme sürecinde çoğunlukla insani boyut göz ardı edilerek, sadece satış, sermaye dağılımı, kar/zarar tabloları gibi bir takım rakamsal büyüklüklere odaklanılmıştır. Ancak şu da öğrenilmiştir ki, işçinin örgütlü sendikal mücadelesi adım adım, zorunlu nakilleri, 4-C gibi güvencesiz istihdam seçeneklerini ve zorunlu emeklilikleri önleyebilmiştir.

Kaynakça

- Akduran, Özgün. 2004. *Ekonomi Politikalarında Kadın ve Özelleştirmenin Kadın Çalışanlara Etkisi: TEKEL Tütün İşletmeleri Örneği*, Yayınlanmamış Master Tezi, İstanbul Üniversitesi, Danışman: G. Günlük-Şenesen.
- Candaş, Deniz. 2002a. "Kamu Bankaları, Kriz, Londra ya da İstanbul Yaklaşımı ve Yeni Tütün Yasası", **Mazruf**, sayı: 19, Tekel Müfettişleri Derneği, s. 8-18.
- Candaş, Deniz. 2002b. "Tekel, Tarihçe, Özelleştirme...", **Mazruf**, sayı: 21, Tekel Müfettişleri Derneği, s. 1-16.
- De Beyer J ve Yürekli A. 2003. "Privatisation of state-owned tobacco enterprises in Turkey and Ukraine", *Economic, social and health issues in tobacco control* içinde. Report of a WHO international meeting. Centre for Health Development, World Health Organization, Japan, Kobe, 3-4 December 2003, s.169-206.
- Doğruel, Fatma ve Suut Doğruel. 2000. **Osmanlı'dan Günümüze Tekel**, İstanbul, Tekel.
- İslamoğlu, Huricihan. 2002. "Yeni Düzenlemeler ve Ekonomi Politik: IMF Kaynaklı Kurumsal Reformlar ve Tütün Yasası", **Birikim**, Sayı 158, Haziran, s. 20-27.
- Özmucur, S. 1997. "Türkiye'de Özelleştirme ve Emek Piyasası", *İstihdam ve Eğitim Bilgisi (TORG) Türk İşgücü Piyasası ile İlgili Temel Gelişmeler* içinde, Edt. Tuncer Bulutay, Ankara, D.İ.E. s.171-187.
- ÖİB. 2009. Erişim: http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985-2003_gercekleşenler.htm, 20.06.2009.
- Şenesen, Gülay Günlük ve Özgün Akduran. 2008. "Özelleştirmenin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi: TEKEL Örneği", *Türkiye'de Kapitalizmin Güncel Sorunları*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Tansel, Aysit. 1998. "Workers Displaced Due to Privatization in Turkey: Before Versus After Displacement", *METU Studies in Development*, 25/4, s.625-647.
- Yaşar, Süleyman. 2006. M.Ü. SBE Doktora Tezi, "Türkiye'de Kullanılan Özelleştirme Yöntemlerinin Analizi".